

ITALIJA - VERSKIM MANJŠINAM PRESENTLJIVO NAKLONJENO OKOLJE

Mednarodni viri, med njimi letno poročilo na temo verske svobode ministrstva za notranje zadeve Združenih držav Amerike, Helsinška komisija in Združeni narodi, poročajo, da je Italija v primerjavi z drugimi državami verskim manjšinam eno najprijaznejših okolij. Nekatere 'sekte' so sicer pod stalnim policijskim nadzorom, vendar Italija v nasprotju s Francijo, Nemčijo in Belgijo ne pozna uradnih protisektantskih aktivnosti. Ko je bilo leta 1998 objavljeno (v primerjavi s francoskim ali belgijskim precej milo) policijsko poročilo o delovanju verskih manjšin, je bila politična kritika uperjena predvsem k policiji, češ da lahko takšna dejanja prekršijo pravico do svobode veroizpovedi in ne k samim 'sektam'. Protisektantska gibanja v Italiji so majhna, ne prejemajo zadovoljive finančne podpore ter niso pretirano dejavna. Tudi najbolj sporna religijska gibanja delujejo v Italiji v miroljubnem okolju in so brez izjeme dobila najpomembnejše sodne tožbe. 15. novembra 1991 je rimsko sodišče odločilo, da metode 'flirty-fishing', ki jo izvaja Družina (The Family), nekoč znana pod imenom Božji otroci (Children of God), ni mogoče primerjati s prostitucijo in v Italiji ni nezakonita. Vrhovno sodišče je ob dveh ločenih priložnostih odločilo, da scientologija je religija, čeprav je hkrati poudarilo, da Narconon, rehabilitacijski program za odvajanje od drog, ki ga Scientološka cerkev izvaja, sam po sebi ni verske narave in posledično ni oproščen plačevanja davkov. Vodilni rimski sodnik, ki je preučil delovanje Združitevne cerkve (Unification Church), da bi ugotovil, ali cerkev slabo ravna s svojimi verniki, je primer leta 1980 zaključil brez obtožnice. Jehovove priče, v Franciji razglašene za prototip nevarne 'sekte', so v Italiji pristopile h konkordatu, ki ga je italijanski ministerski predsednik podpisal 20. marca 2000, in tako dobile pravico do javnega financiranja (parlament konkordata še ni potrdil; pričakovati je opozicijo z nekaterih strani). Božja zborovanja (The Assemblies of God) in Adventisti sedmega dne (Seventh-Day Adventists), v Belgiji predmet raziskav kot možne 'sekte', v Italiji že prejemajo davkoplačevalski denar pod podobnimi konkordati. Glede na to, da je svoboda veroizpovedi v Italiji relativno mlad pojav (še le po drugi svetovni vojni je bila vključena v novo državno ustavo), ter da je vpliv katoliške cerkve v Italiji verjetno močnejši kot kjerkoli drugje v svetu, se takšen odnos države do verskih manjšin na prvi pogled mora zdeti precej nenavaden. Naštel bom šest razlogov, ki morda lahko ponudijo odgovor na vprašanje, zakaj je situacija v Italiji verskim manjšinam očitno naklonjena. Omenil pa bom tudi porajajoče se trende, ki bodo to situacijo morda spremenili.

Prvič, verske manjšine v Italiji prav zaradi svoje relativne majhnosti niso obravnavane kot posebno nevarne. Encyclopedia of Religions in Italy (avtor tega besedila je eden izmed njenih urednikov) popisuje več kot šeststo verskih teles dejavnih na ita-

* Massimo Introvigne je glavni direktor Centra za preučevanje novih religijskih gibanj (CESNUR) iz Torina v Italiji.

lijanskem ozemlju. Skupno članstvo vseh teh religij (z izjemo rimskokatoliške cerkve) pa predstavlja samo 1.92 % celotnega italijanskega prebivalstva. Situacija se sicer nekoliko spremeni, ko italijanskemu prebivalstvu prištejemo tudi tuje delavce ter zakonite in nezakonite priseljence (ki niso italijanski državljani). V tem primeru predstavljajo člani verskih manjšin približno 3.5 % celotnega italijanskega prebivalstva. Večina priseljencev pa ni pripadnikov novih religijskih gibanj temveč muslimanov (kar ima za posledico porast islamofobije v nekaterih predelih Italije) oziroma pripadnikov vzhodne pravoslavne cerkve iz Romunije, Jugoslavije in Rusije (ki po mnenju mnogih ne predstavlja posebne nevarnosti). Z izjemo islama so verske manjšine zato pogosto obravnavane zgolj kot obrobna opomba k dogajanju na italijanskem religioznem prizorišču. Nekateri akademiki so celo mnenja, da znanstvene študije na to temo ne bi smele biti upravičene do finančnih sredstev.

Pomembno vlogo igra italijanski pravni sistem, ki je osnovan na povojni ustavi in dopolnjeni verziji konkordata z rimskokatoliško cerkvijo. V sedanjem sistemu so (v nasprotju z državami kot je na primer Nemčija) vsi italijanski državljani dolžni plačevati cerkveni davek, ki znaša 0.8 % davka na dohodek. Medtem ko so v Nemčiji davkoplačevalci, ki zase trdijo, da so ateisti, oproščeni plačila cerkvenega davka, je v Italiji plačilo le-tega zapisano v zakonu. Ta zakon hkrati dovoljuje, da se davkoplačevalci odločijo za plačilo davka v korist posvetnih dobrodelnih ustanov, ali pa da razdelka na davčnem obrazcu ne izpolnijo. V tem primeru bo njihov denar razdeljen med verska telesa, ki so glasovala za to, da bi bila zastopana v tem razdelku. Čeprav je v ustavi zapisano, da status Konkordata (z veliko začetnico) pripada izključno pogodbi med državo in rimskokatoliško cerkvijo, imajo številne druge veroizpovedi in cerkve manjše konkordate, imenovane 'intese', ki jim zagotavljajo precej podobne finančne in druge ugodnosti. Sodelujoča verska telesa vključujejo waldenziance in metodiste (cerkvi sta se združili leta 1975), baptiste, luterance, jude, božja zborovanja in adventiste sedmega dne. Leta 2000 je ministerski predsednik Massimo D'Alema podpisal konkordat z italijansko budistično zvezo in z Jehovovimi pričami, ki v času pisanja tega besedila čakajo na potrditev parlamenta. Pogajanja s cerkvijo Jezusa Kristusa svetnikov poslednjih dni oziroma mormonsko cerkvijo, grško pravoslavno cerkvijo in Apostolsko cerkvijo (Apostolic Church), še enim verskim telesom binokostnikov, bodo kmalu sledila. Kot kažejo rezultati javnomnenjskih raziskav, zelo velika večina Italijanov takšen sistem podpira. Nasprotujejo mu v glavnem posvetne humanistične organizacije, čeprav je ena izmed njih, Nacionalna zveza ateistov in racionalnih agnostikov (National Union of Atheists and Rationalist Agnostics), nekoč trdila, da je religija in zaman poskušala prepričati vlado v podpis konkordata. Članstvo posvetnih organizacij je sicer precej omejeno, vendar je njihovo mnenje slišano, saj so številčno močno zastopani v medijih ter med intelektualno elito, zato jih verujoči dojemajo kot resnično nevarnost. To tudi pojasnjuje, zakaj se glavne cerkve ne želijo zoperstaviti novim vstopom v sistem plačevanja davkov, kakršnega določajo konkordati, saj se bojijo, da bi na ta način razburkale javnost in bi sistem, ki je zanje izredno ugoden, spremenile v predmet razprav in sporov. Tako je večina protestantskih verskih teles Jehovove priče (ki med drugimi religijami ne uživajo posebne priljubljenosti) podprla v njihovi prošnji za konkordat, medtem ko je rimskokatoliška cerkev uradno molčala (čeprav kritike s strani posameznih duhovnikov niso bile redke in je bilo v peticiji proti konkordatu zbranih več tisoč podpisov).

V zgodovini Italije so protestanti postali pogosto žrtev verske diskriminacije, ki je bila še posebej izrazita v času fašističnega režima, ko je Mussolini skušal pomiriti sprva nezaupljivo rimskokatoliško cerkev. Nekatere protestantske skupine so bile v uradnih dokumentih označene za 'sekte' in 'kulte' tudi v obdobju po drugi svetovni vojni in so občutile diskriminacijo do konca petdesetih let. Šele v šestdesetih letih je vrhovno sodišče sprejelo vrsto odločitev, ki so dokončno odpravile ukrepe proti protestantom (po Vatikanu II, brez nasprotovanja in s polno podporo rimskokatoliške cerkve). Za protestante še vedno boleč spomin na to obdobje pojasnjuje, zakaj je evangelično protisektantsko gibanje v Italiji prisotno v tako majhni meri. Italijanski evangelisti, ki prevajajo v tujini nastala besedila uperjena proti Jehovovim pričam ali mormonski cerkvi, v uvodni besedi ponavadi zapišejo, da ostra teološka kritika ne pomeni, da te skupine 'zaslužijo' diskriminacijo s strani države. Fašistični režim je uvedel tudi kriminalno zakonodajo proti 'plagio', kar bi se v sodobni angleščini glasililo 'brainwashing' (čeprav je bil italijanski zakon sprejet veliko prej, preden je bila beseda skovana v ZDA). 8. junija 1981 je vrhovno sodišče razsodilo, da je 603. člen italijanskega kazenskega zakonika nezdržljiv s demokratično ustavo ter tako izločil plagio iz italijanske zakonodaje, kar je posledično otežilo ponovno vključitev zakonov, ki bi pranje možganov prepovedovali.

'Sakta' in 'kult' sta bili oznaki, ki so ju rimskokatoliška cerkev in levo usmerjeni politiki uporabljali za italijanske prostožidarje, organizacijo, ki je desetletja predstavljala najglasnejšo zagovornico posvetnega humanizma (zaradi česar je morala prekiniti stike z britanskimi in ameriškimi prostožidarskimi verskimi telesi). Prostožidarji so bili tudi glasni kritiki velike italijanske komunistične stranke. Edini protisektantski zakon, ki je bil predlagan in občasno sprejet v Italiji, je bil uperjen proti prostožidarjem. Po dveh škandalih povezanih s prostožidarji, so v osemdesetih in devetdesetih letih levičarske vlade sprejele (še vedno veljavne) zakone, ki so prostožidarjem odvzeli pravico do zasedbe pomembnih položajev v državnem sodstvu ali položaja predsednikov nekaterih državnih trgovinskih zbornic. Medtem ko v Franciji in drugih državah posvetna 'kontinentalna' prostožidarska telesa (ločena od britanskih in ameriških prostožidarjev, ki klerikalizmu ne nasprotujejo) izredno aktivno promovirajo protisektantske križarske vojne, so italijanski prostožidarji skozi zgodovino razvili drugačen odnos do drugih religij preprosto zato, ker so jih izkušnje izučile, da protisektantske kampanje v Italiji pogosto sprožijo sprejetje nove, prostožidarjem sovražne, zakonodaje.

Italijanski akademiki (tako kot ameriški ter v nasprotju s francoskimi ali nemškimi) so znani po zagovarjanju aktivnih stališč ter zaščitništvu zatiranih, pa naj gre za religijo ali kaj drugega. V nasprotju s Francijo ali Nemčijo, je bilo v Italiji od osemdesetih let dalje opravljenih tudi precejšnje število empiričnih raziskav novih religijskih gibanj. Objavljena družbeno znanstvena in zgodovinska literatura na to temo je najverjetneje dvakrat tako obsežna kot podobna literatura objavljena v Nemčiji in Franciji skupaj. Približno 70 % te literature v obliki kakšnih petdesetih knjig in na stotine časopisnih člankov in poglavij, so ustvarili akademiki povezani s Centrom za raziskovanje novih religij (Center for Studies on New Religions oziroma CESNUR), ustanovljenim v Torinu leta 1988. CESNUR-ov mednarodni odbor od samega začetka sestavljajo mednarodno dobro poznani kritiki protisektantskega gibanja. V dvanajstih letih svojega obstoja je Center večkrat sodeloval z javnimi ustanovami na podro-

čju svetovanja, s pravnimi službami pri uveljavljanju zakonov ter z večinskimi cerkvenimi telesi; njegovi tečaji, seminarji in poročila (podprta s ogromnim številom intervjujev) pa so pomagali pri širjenju sporočila o zmotnosti protisektantskega gibanja v Italiji.

Italijanski politiki so zaradi spomina na fašistično preganjanje verskih manjšin izredno nenaklonjeni ideji o sprejetju ukrepov proti 'sektam' ali 'kultom'. V bližnji Franciji v politiki še vedno prevladuje posvetna humanistična 'stara levica' s paternalističnim pogledom na vlado in državo. V Nemčiji protisektantske verske vojne pogosto vodi 'stara desnica', ki ima močne stike s etabliranimi cerkvami in jo širša javnost povezuje s principom 'reda in miru'. V Italiji je nasprotno moč začutiti določeno prevlado 'nove levice' in 'nove desnice', ki ju ločujejo očitne razlike, vendar ju povezuje svobodomiselnost ter odsotnost paternalističnega odnosa do njunih 'varovancev'. Obe sta nasprotovali protisektantskim dejavnostim ali kakršne-mukoli poskusu večjega državnega nadzora nad religijami. Tak odnos je jasno viden v nedavnih sodnih obravnavah, kjer sta obtoženo Scientološko cerkev skupaj zastopala dva odvetnika, nekdanji član kabineta liberalnega krila konservativne stranke 'Forza Italia' in liberalni poslanec majhne neomarksistične levičarske stranke. V Franciji ali Nemčiji bi bilo pravno zastopništvo Scientološke cerkve s strani dveh vidnih politikov, ki sta slučajno tudi odvetnika, nepredstavljivo.

Takšni rezultati bi se zdeli nekomu, ki ni Italijan in bi do svojih sklepov o dogajanju na področju verskih manjšin v Italiji prišel na podlagi informacij, ki bi jih našel na svetovnem spletu, dvomljivi. Italijani so ustvarili mnoge spletne strani s skrajno protisektantsko propagando (čeprav so pogosto gostje na spletnih straneh tujih oskrbovalcev, da bi na ta način obšli italijanske zakonske omejitve). Italijanska rimskokatoliška kontrasektantska organizacija GRIS (Skupina za raziskovanje in informiranje o sektah) je v Evropi in Latinski Ameriki prisotna tako na spletu kot v drugačnih oblikah. Pri tem je potrebno poudariti, da je GRIS slej kot prej izjema, ter da veliko italijanskih protisektantskih organizacij deluje skoraj izključno prek spleta in je zunaj njega tako rekoč nevidnih. Njihove spletne strani pa so bolj znane v tujini kot v Italiji. Tako na primer o spletni strani (nastali po zamisli nekdanjega italijanskega vodje Nove akropole (New Acropolis)), namenjeni klevetanju akademikov povezanih s CESNUR-jem, v treh letih, od kar se več sto strani besedila nahaja na spletu, (kolikor vem) v vodilnih italijanskih medijih ni bila zapisana niti ena sama vrstica komentarja. Hkrati pa je bila ista spletna stran (na spletu prisotna v več jezikih) citirana znotraj okvira lokalnih kampanj proti sektam in 'zagovornikom sekt' v Franciji in Nemčiji. Tudi v Italiji ustanovljeni spletni strani uperjeni proti Soka Gakkai ter proti Scientološki cerkvi (avtor slednje je anonimni 'Martini'), imata več vpliva v tujini kot doma. GRIS, kot že omenjeno, je nekoliko drugačna organizacija, ki je prisotna v velikem številu italijanskih mest. GRIS se hvali, da jo je odobrila Nacionalna konferenca katoliških škofov (čeprav je podobno 'odobritev' prejelo veliko število katoliških zvez, in čeprav ta odobritev GRIS-u ne daje pravice, da govori v imenu cerkve). V zadnjih letih je v skupini prišlo do precej hudih notranjih nasprotij, lokalne enote so razglašale nasprotujoča si stališča, njena prisotnost na mednarodnem prizorišču je začela bledeti. Zato pa še vedno ohranja stike s velikim številom italijanskih katoliških škofov ter škofov iz Nemčije, Latinske Amerike in drugih delov sveta, ki sodelujejo v protisektantskem

gibanju. Na splošno so v Italiji posvetne rimskokatoliške protisektantske dejavnosti prisotne še v sprejemljivi meri.

Zato pa niso italijanski mediji nič manj kot mediji drugje po svetu navdušeni nad objavljanjem grozljivih razkritij o 'nevarnih sektah'. In medtem ko je bil domač protisektantski vpliv precej zmeren, ga je mednarodno protisektantsko gibanje povečevalo. Ker je med najglasnejšimi kritiki evropskega (in predvsem francoskega) protisektantskega gibanja veliko italijanskih akademikov (ki se z novimi religijskimi gibanji ukvarjajo znotraj ali zunaj okvira CESNUR-a), politikov in pravnih strokovnjakov, se pripadniki evropskega protisektantskega gibanja trudijo, da bi javnost prepričali, da so ti 'zagovorniki sekt' v svoji domovini 'sporni'. Pomembno je tudi poudariti, da imajo tako Jehovove priče kot Soka Gakkai v Italiji največjo skupino pripadnikov ter da enako najverjetneje velja za Scientološko cerkev, čeprav je v tem primeru zelo težko dobiti prave statistične podatke. Pripadniki protisektantskega gibanja v Nemčiji in Franciji razumljivo radi trdijo, da so te večje italijanske verske skupine prav tako sporne v Italiji kot pri njih. Čeprav bi bilo pretirano trditi, da italijansko protisektantsko gibanje (dejavno predvsem na svetovnem spletu) v Italiji nima niti najmanjšega vpliva, je pa tudi res, da ima večji vpliv in uporabnost v drugih državah.

Leta 2000 je 'razočarani nekdanji pripadnik italijanskega protisektantskega gibanja', kot se je sam poimenoval, objavil poročilo in več dokumentov na sporni spletni strani Združenih držav - United States Website <<http://www.tellitall.org>> (njen pravi izvor je nepojasnen, na njej lahko vsakdo anonimno 'objavi' tudi najbolj nezaslišane trditve), v kjer je trdil, da skrajne italijanske protisektantsko naravnane spletne strani (še posebej spletna stran uperjena proti Scientološki cerkvi, ki jo upravlja 'Martini') vodi skupina, ki je vpletena v vrsto nezakonitih dejavnosti, in ki prejema skrivno pomoč vodstva ministrstva za notranje zadeve. Scientološka cerkev je na poročilo opozorila številne poslance, čemur sta sledili razprava v parlamentu ter uradna preiskava. Po poročilu slednje, trditve o sodelovanju med vladnimi uradniki in upravitelji skrajnih protisektantsko usmerjenih spletnih strani niso bile potrjene. Zaskrbljenim poslancem je bilo za nameček zagotovljeno, da bo v prihodnosti vsaka nezakonita dejavnost teh spletnih strani nadzorovana in kaznovana. Zaenkrat ostaja nejasno, kdo je avtor poročila na <<http://www.tellitall.org>> (kritiki s prstom kažejo na samo Scientološko cerkev), vendar pa zgodba dokazuje, da v Italiji vladni krogi predstavnike protisektantskega gibanja obravnavajo kot del problema in ne kot del rešitve. Slišati je bilo tudi razlage, da za celotni italijanski imbroglio okoli 'protisektantskega terorizma prek svetovnega spleta' niso odgovorni Italijani (kot je zapisano v anonimnem poročilu), temveč obveščevalne službe držav z agresivnejšim protisektantsko naravnanim odnosom do verskih manjšin. V Italiji je nedvomno čutiti določen pritisk Francije, ki je nasprotovala (in še vedno nasprotuje) podpisu konkordata med italijansko vlado in Jehovovimi pričami. Na podoben način, kot je italijanski protisektantski odnos do verskih manjšin namenjen predvsem izvozu, lahko protisektantski odnos francoskega ali nemškega izvora vstopi na italijansko ozemlje. Podobno kot v Franciji in Nemčiji so tudi v Italiji nekateri poslanci predlagali ustanovitve posebnih komisij, ki bi preučile italijanske 'sekte'. Takšnih predlogov do danes nihče ni jemal pretirano resno, vendar je možno, da bodo v prihodnosti sprožili poudarjene protisektantske aktivnosti.